

УДК 37.048.4:303.214

Микола Піддячий

м. Бориспіль

ВИХОВАННЯ І РОЗВИТОК ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ПРАЦІ

У статті аналізуються процеси виховання і розвитку дітей засобами праці як одного із основних ланцюжків у налагодженні міжособистісних та суспільних відносин; формування ціннісної свідомості на основі сприйняття оточуючої дійсності, усвідомлення її особистісної і суспільної значущості на етапі передачі культурно-історичних цінностей через трудове зусилля; становлення пізнавальної цінності дитини як регулятора її поведінки; формування дитячої свідомості, направленої на прийняття адекватних самостійних трудових рішень; сімейного трудового виховання як початкового етапу у вибудові професійної траєкторії.

Праця завжди була основою суспільних і соціально-економічних відносин на шляху створення умов для благополучного духовного і матеріального людського життя. У процесі виховання і розвитку людини праця стала одним із основних елементів налагодження міжособистісних, міжсуспільних відносин, формування на основі ціннісної свідомості оточуючої дійсності, усвідомлення її особистісної і суспільної значущості та розуміння необхідності її періодичного видозмінення шляхом компетентного впливу.

Вчені минулого і наші сучасники прийшли до висновку, що праця є сукупністю цілеспрямованих дій, що потребує розумової (сенсорний апарат, емоційна та психічна сфера людини) і фізичної (опорно-м'язова система) енергії на шляху створення матеріальних та духовних цінностей. В цьому контексті однією з важливих якостей особистості вважається працелюбність. Саме цю позитивну моральну якість особистості, яка виражається в кількості і якості результатів, треба виховувати. Вона дуже важлива при формуванні у дитини бажання здійснювати трудову діяльність. Але при цьому треба

враховувати, що передача молодому поколінню культурно-історичних цінностей здійснюється через особистісне трудове зусилля.

Постановка проблеми долучення до праці підростаючого покоління зумовлена необхідністю формування особистісних цінностей та їх зв'язку з навколишнім середовищем. Тому трудові завдання з боку батьків та педагогів повинні мати зміст, направлений на формування поведінки дитини, її соціальних цінностей, естетичних смаків та власного трудового досвіду. При цьому пізнавальна цінність дитини має бути регулятором її поведінки.

Батькам важливо пам'ятати, що їх дитина з часом стане членом трудового суспільства і, відповідно, авторитет дитини в цьому суспільстві, її особистісна цінність залежатиме виключно від того, наскільки вона спроможна приймати участь у суспільній праці та від рівня її трудової підготовки.¹ Від рівня трудової підготовки дитини також залежатиме її благополуччя та матеріальний рівень життя. Аналіз наукових досліджень показує, що, як правило, від природи люди володіють приблизно однаковими трудовими даними, але в житті одні вміють працювати краще, а інші – гірше, одні здатні тільки до самої простої праці, інші - до праці більш складної, отже більш цінної. Та сукупність особистісних якостей не стільки даються людині від природи, скільки формуються в ній засобами навчання та виховання протягом життя. Період же їх активного становлення припадає на молодий вік. Разом з тим трудова підготовка, виховання трудових якостей людини – це підготовка не тільки майбутнього хорошого чи поганого громадянина, але і формування його майбутнього життєвого рівня, його добробуту. У зв'язку з цим слід визнати, що людина працює із життєвої потреби та необхідності. Але ще в давні часи люди намагались бути не стільки робочою силою, скільки творчою силою, хоча в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин їм це не завжди вдавалось.

---

¹ Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. К.: „Радянська школа”, 1977. – 670с. – С. 576 – 582.

Зазначимо, що для вибудови демократичного суспільства цінною є праця, яка носить творчий (креативний) характер, оскільки її рівень дозволяє створити суспільне багатство, яке стане культурно-історичною спадщиною країни.² Особливе завдання педагогів – навчити творчій праці. При вибудові взаємовідносин з дітьми слід врахувати, що творча праця можлива лише тоді, коли людина відноситься до неї свідомо, з любов'ю, коли вона бачить в ній радість, розуміє користь і необхідність, коли праця є для неї основною формою вираження таланту чи здібностей. Таке відношення до праці можливе тільки тоді, коли сформована глибинна звичка до трудового зусилля, коли ніяка робота не викликає неприємних вражень і відрази, якщо в ній є який-небудь сенс.

Слід підкреслити, що творча праця неможлива у людей, які до роботи відносяться зі страхом, які бояться відчуття зусилля, які бояться трудового перенавантаження, які на кожному кроці тільки те і роблять, що намагаються якнайшвидше позбутися певної роботи і розпочати щось інше. Але це інше здається їм цікавим і привабливим лише до тих пір, поки вони його не розпочали.³

При вибудові взаємовідносин з дітьми слід врахувати, що в трудовому зусиллі виховується не тільки трудова підготовка однієї людини, але і підготовка товариша, а значить виховується правильне відношення до інших людей, а це уже буде моральна підготовка.⁴ Людина, яка на кожному кроці старається покинути роботу, яка спокійно дивиться як працюють інші, користується плодами їх роботи - така людина не має моралі. І навпаки, спільне трудове зусилля, робота в колективі, трудова допомога людей один одному і постійна їх трудова залежність можуть створити надійні відносини

---

² Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості: Навч. Посібник. – К., ІЗМН, 1996. – 236с. С.88–121.

³ А.С.Макаренко. Сочинение в семи томах. – М.: Издательство Академии педагогических наук, 1960. – 552с. – С. 395-405.

⁴ В.Н. Мадзигон. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: Монография. – К.: «Вересень», 2004. – 324с. С. 16 – 20.

між людьми. Ці відносини заключаються не тільки в тому, що кожна людина віддає свої сили суспільству, але і в тому, що вона й від інших вимагає того ж, та не хоче рядом з собою бачити людину, яка працює погано. Тільки участь у колективній праці дозволяє людині вибудовувати адекватні моральні відносини з іншими людьми – приязнь і товариські відношення до всіх працюючих, обурення і засудження людини, яка не хоче працювати, або працює незадовільно.

Неправильно думати, що у трудовому вихованні розвиваються тільки м'язи, або зовнішні якості – зір, органи дотику тощо. Фізичний розвиток у праці має велике значення, являється важливим і дуже необхідним елементом фізичної культури. Але головна користь праці заключається в духовному та психологічному розвитку людини. Цей духовний розвиток породжується за рахунок гармонійної праці і повинен складати ту особливість людини, яка відрізняє її від людей, у яких відсутня відповідальність за створення культурних надбань, достатнього соціально-економічного добробуту та налагодження гармонійних суспільних відносин.⁵

Відповідно особливу увагу трудовому вихованню дітей має приділяти сім'я. Сутність вибудови трудових відносин між батьками і дітьми заключається у донесенні дітям не тільки суспільно-виробничого значення праці, але і її важливості в особистісному житті. Щасливіше живуть ті люди, які багато що вміють робити в житті, яким багато чого вдається, які не розгубляться ні при яких обставинах, які вміють володіти речами і управляти ними. І навпаки, співчуття заслуговують ті фізично здорові люди, які не вміють обслуговувати себе і завжди потребують опіки, або постійної дружньої послуги чи допомоги. А якщо їм ніхто не допомагає - живуть в дискомфорті, неорганізовано, неохайно, розгублено.

Саме тому в роботі над вихованням своїх дітей, над налагодженням системи сімейного трудового виховання батьки мають бути послідовними і

---

⁵ Бех І.Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн.. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук видання. – К.: Либідь, 2003. - 280 с. С. 240 – 256.

терплячими на шляху пізнання дітьми оточуючої дійсності і формування в них свідомої направленості на прийняття адекватних самостійних трудових рішень.

Зазначимо, що в межах сім'ї важко дати дитині трудове виховання, пов'язане з майбутньою професійною діяльністю. Тому підготовкою молодого покоління в певному професійному напрямі мають займатися державні і регіональні освітні інституції, яким потрібно створити відповідні умови для успішного виконання завдань, покладених на них, і особливо у містах з великою кількістю населення, де наявність навчальних закладів має бути достатньою для забезпечення фахівцями самодостатньої соціально-економічної сфери для населення.⁶

Разом з тим батьки повинні знати, що долучення дітей до праці в сім'ї є початком руху у напрямі отримання професійної кваліфікації. Саме сімейне трудове виховання є необхідною складовою у подальшій співпраці дитини з педагогами та батьками на шляху вибудови її професійної траєкторії. Дитина, яка до навчання у старшій загальноосвітній школі отримала в сім'ї правильне трудове виховання має якісніші особистісні показники, необхідні для подальшого успішного навчання за спеціальною трудовою підготовкою. А діти, які отримали в сім'ї мало трудового досвіду, як правило, не можуть успішно розпочати навчально-виробничий процес по освоєнню певної кваліфікації, їх переслідують неприємності, не дивлячись на значні зусилля самої дитини, педагогічних працівників та її батьків.

Важливо звернути увагу батьків та дітей на те, що праця не має носити тільки фізичний характер. По мірі розвитку науково-технічного прогресу фізична праця буде все більше втрачати своє значення в суспільному житті. Особливо це стосується тяжкої фізичної праці. Наприклад, будівництво багатоповерхових будинків відбувається із запровадженням новітніх технологій і техніки. Людина все більше стає володарем механізованих

---

⁶ Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: В 6 т. Т. 2. Сост. С.Ф. Егоров. – М.: Педагогика, 1988. – 496 с. – С. 373 – 379.

ресурсів і технологічних процесів. І в результаті цього від неї вимагається не стільки фізичних, скільки розумових здібностей - уваги, розрахунку, раціоналізаторства, винахідливості, ознайомлення з основами наукової організації праці та застосування їх на практиці тощо. Сучасний рух має направлятися до творчої мобілізації духовних сил, а сучасний працівник має менше розраховувати на тяжку фізичну працю, оскільки він може бути успішним фахівцем, застосовуючи апробовані раціональні методи організації робочого місця (матеріали, інструменти, нові пристосування, нові прийоми роботи). Тому в родині батьки мають шукати шляхи до виховання дитини думуючої, прогнозуючої подальший розвиток трудової ситуації в індивідуальній і колективній праці.

У процесі трудового виховання дітей не повинно бути різниці між фізичною і розумовою працею. В тій чи іншій праці важливою стороною є перш за все, організація трудового зусилля, його дійсна „людська” сторона. Але якщо ми будемо доручати хлопчику чи дівчинці одноманітну фізичну роботу, яка вимагає від них тільки витрати м'язової енергії, виховне значення такої праці буде мінімальним, хоча не можна сказати, що така праця не буде корисною. У такий спосіб, привчаючись до трудового зусилля, дитина приймає участь в суспільній праці, морально виховується в трудовій рівності з іншими людьми, але все ж це не буде дійсним трудовим вихованням, якщо ми не доповнимо трудові вправи цікавими організаційними завданнями.

В процесі праці перед дитиною мають стояти завдання, які вона може вирішити застосовуючи той чи інший трудовий засіб. Завдання може бути поставлене на короткий відрізок часу чи бути довготривалим, продовжуватися місяцями і навіть роками. У цьому випадку для виконання трудового завдання дитині надається свобода у виборі трудових засобів. Але після закінчення роботи вона несе певну відповідальність не тільки за виконання роботи, але і за її якість. Зауважимо, що значно менше буде користі, якщо ви скажете дитині: „Візьми відповідні знаряддя, підмети кімнату та прибери навколо будинку і зроби це ...”. Краще буде, якщо ви на

довгий час доручите дитині підтримувати чистоту у певній кімнаті та навколо будинку. А як вона буде це робити надайте можливість вирішувати самостійно. В першому випадку ви поставили перед дитиною тільки м'язове завдання, а в другому випадку ви поставили перед нею організаційне завдання, останнє значно ефективніше і корисніше. Зазначимо, чим складніше і самостійніше буде трудове завдання, тим краще воно буде у педагогічному відношенні. Але значна кількість батьків, не враховуючи цю обставину, доручають дітям виконати ту чи іншу справу, розкидаючи її на багато дрібних трудових завдань. Наприклад, посилаючи хлопця чи дівчину в магазин купити певну річ чи продукт харчування не усвідомлюють, що краще покласти на дитину відповідальність за постійне забезпечення ними родини. Саме тому трудова участь дитини у родині має розпочинатись дуже рано. Розпочинається вона у грі, в процесі якої дитині потрібно вказати на відповідальність за справність іграшок, їх чистоту і порядок в іграшковому куточку. З часом трудові доручення для дітей в сім'ї ускладнюються і відділяються від гри, розподіляються за видами і напрямками роботи в залежності від умов сімейного укладу і віку. А саме: **санітарно-гігієнічні** (самообслуговувати себе; слідкувати за тим, щоб у квартирі не з'являлись паразити (клопи, блохи, таргани тощо) та інформувати про їх наявність батьків; поливати квіти в своїй кімнаті або у всьому будинку; витирати пил на підвіконні; відповідати за книжкову шафу та утримання її у порядку; прибирати кімнату, або частину кімнати та шафу, де знаходяться речі; чистити свій одяг, одяг молодшого брата тощо); **харчування** (в певні дні відповідати за порядок на кухні; сервірувати стіл перед сніданком, обідом та вечерею; годувати котика чи собачку тощо); **організаційно-господарські** (отримувати газети і складати їх у певному місці та відділяти нові від прочитаних; пришивати на своєму одязі відірвані гудзики, маючи для цього голку та нитку; якщо в квартирі (будинку) є телефон, першому підходити до нього; вести телефонний довідник; допомагати мамі або сестрі у виконанні непосильних для них господарських справ; купувати хліб, кефір та інші

необхідні продукти харчування, а також мило, зубну пасту тощо); **художньо-естетичні** (турбуватись про дизайнові оформлення своєї кімнати та, за згодою батьків, інших кімнат портретами, репродукціями, власними виробами, турбуватись про те, щоб у будинку були квіти; в більш зрілому віці самостійно планувати і обслуговувати відвідування родиною театрів і кіно, довідуватись про програму, купувати білети та зберігати їх; тримати комплектною домашню аптечку та відповідати за її своєчасне поповнення тощо); **робота на присадибній ділянці у весняно-літній та зимово-осінній період** (прибирати сміття з присадибної ділянки; виривати бур'ян; скопувати ґрунт; загібати ріллю; відповідати за певну частину квітника, як в плані посіву, так і догляду за ним; садити картоплю і інші сільськогосподарські культури та у відповідну пору року збирати урожай; поливати ґрунт та газони; виконувати посильні зовнішні фарбувальні роботи; чистити доріжки від снігу та посипати доріжки піском тощо); **аналіз роботи та забезпечення комп'ютерної техніки** (слідкувати за роботою операційної системи комп'ютера, забезпеченням відповідними програмами та драйверами, необхідними для функціонування, плановим тестуванням та чисткою оперативної системи комп'ютера тощо). Крім того, з метою трудового виховання дітей кожна сім'я знайде в себе багато подібних робіт, більш менш цікавих і посильних.

Зрозуміло, що не можна загрузати дітей великим об'ємом робіт, але у всякому разі потрібно, щоб не кидалася в очі різниця в трудовому навантаженні батьків та дітей. Але без сумніву, якщо батьку чи мамі дуже важко в домашньому господарюванні, діти мають їм допомагати. Хоча на сучасному етапі розвитку суспільних відносин буває інакше. Все більше родин користуються послугами домогосподарок. Діти звикають до їх послуг і навіть у випадках, коли вони можуть самі себе обслуговувати. У зв'язку з цим батьки мають запровадити такий робочий режим, щоб домогосподарка не виконувала тих робіт, які можуть і повинні виконувати самі діти.

Навчаючись в загальноосвітньому закладі діти навантажені шкільними домашніми завданнями і для кожного з них ця робота вважається головною і першочерговою. Більше того, діти мають усвідомлювати, що в шкільній роботі вони виконують функцію не тільки особистісну, але і суспільну. Адже за успішне навчання вони несуть відповідальність не тільки перед батьками, але і перед суспільством. Але з іншого боку помилковим є те, що шкільні домашні завдання є пріоритетними, а всі інші сімейні трудові завдання відкидаються на задній план. Таке уособлення шкільної роботи дуже небезпечне, так як викликає у дітей повну зневагу до життя і праці сімейного колективу. В родині завжди має відчуватися атмосфера колективізму, якомога частіше відбуватися взаємодопомога членів родини по відношенню один до одного.

Звідси постає логічне запитання: якими діями можна і потрібно викликати у дитини те чи інше трудове зусилля? Ці дії можуть бути різними. Але в ранньому дитинстві потрібно підказувати і показувати шляхи вирішення трудових завдань. У межах особистісно орієнтованого підходу до трудового виховання дитини необхідно вважати ідеальною формою, коли дитина сама бачить необхідність виконання тієї чи іншої роботи, розуміє, що мамі чи батьку ніколи її зробити, коли він за власною ініціативою приходить на допомогу сімейному колективу. Виховувати таку готовність до праці, таку увагу до потреб своєї родини – значить виховувати соціально зорієнтовану людину (особистість).

У молодому шкільному віці часто буває, що дитина за відсутністю досвіду чи недостатньої орієнтації не може самостійно відчувати потребу у необхідності виконання тієї чи іншої роботи. В таких випадках батьки мають делікатно підказати чи допомогти дитині виявити своє відношення до певного трудового завдання і прийняти участь у його вирішенні. Це краще всього робити, викликаючи простий технічний інтерес до роботи, але не зловживаючи цим способом у майбутньому. Дитину треба вчити свідомо виконувати і такі роботи, які не викликають в неї особливої зацікавленості,

які на перший погляд здаються роботами нецікавими (нудними). При цьому одним із вирішальних моментів у трудовому зусиллі дитини є не показова зайнятість, а користь та необхідність. Саме батьки виховують у дитини здатність терпеливо і без негативних емоцій виконувати неприємні роботи. У перспективі, по мірі розвитку дитини, це рано чи пізно приведе до того, що навіть сама неприємна робота буде приносити йому радість, якщо її суспільна цінність буде безсумнівною.

Аналізуючи випадки, коли необхідність або інтерес недостатні, щоб викликати у дитини бажання попрацювати, приходимо до висновку, що можна застосовувати спосіб прохання. Прохання відрізняється від інших видів звернення тим, що воно надає дитині повну свободу вибору. При цьому прохання має бути таким, щоб дитині здавалось, що він виконує його за власним бажанням, а не спонукається до його виконання примушенням. Рекомендується говорити: „У мене до тебе прохання, хоч це і важко, і в тебе інші справи, але це важливо для ...” .

У формуванні стабільних трудових взаємовідносин між батьками і дітьми прохання найкращий і м'який спосіб звернення. Але один із батьків, який звертається до дитини має відчувати, коли це доречно робити. Форму прохання краще всього застосовувати у тих випадках, коли ви впевнені, що ваше прохання дитина виконає з радістю. Якщо ж у вас є сумнів з цього приводу, застосовуйте форму звичайного, спокійного, впевненого, ділового доручення. Важливо, щоб з самого раннього віку дитини ви правильно чергували прохання і доручення, збуджуючи при цьому особисту ініціативу дитини, навчаючи його необхідності самостійного планування роботи і за власною ініціативою виконуючи її. Тоді у вашому дорученні не буде уже ніякої негативної динаміки. Але якщо процес трудового виховання у занедбаному стані, батьки будуть змушені примушувати дітей виконувати певну роботу.

Оскільки психіка школяра базується на швидкій взаємодії емоції і поведінки, примушення може бути різним – від урівноваженого зауваження,

направленого на виконання певної роботи, до примушення різкого і вимогливого. Але у всякому випадку не потрібно застосовувати фізичне примушення, яке менше всього приносить користі і викликає у дитини огиду (відразу) до процесу виконання трудового завдання.

Окрім того, батьків хвилює проблема так званих „лінивих” дітей. Звертаючи увагу на цю надзвичайно гостру проблему, слід зауважити, що лінь, або огида (відразу) до трудового зусилля, тільки в деяких випадках пояснюється незадовільним станом здоров'я, фізичною слабкістю, відсутністю сили духу. В цих випадках краще всього звернутись до лікаря. В більшій же мірі лінь у дитини розвивається із-за неправильного виховання, коли змалку батьки не виховують у дитини цілеспрямованої енергійної рухливості, не привчають долати перешкоди, не збуджують інтересу до сімейного господарювання, не виховують звички до праці і головне, звички до задоволення від праці. Спосіб боротьби з лінню один - поступове залучення дитини до процесу праці та збудження у нього інтересу до свідомої трудової дії. Домогтись позитивного результату можливо засобами впливу на вищий вияв емоцій – почуття, що приведе до поступового формування ціннісної свідомості дитини.⁷ Через процес переживання дитини відбувається становлення її ціннісної свідомості, і в тому числі у напрямі збудження трудового інтересу та свідомої трудової дії.

Разом з лінню потрібно боротись і з іншим недоліком. Є діти, які виконують будь-яку роботу, але роблять її без запалу (захоплення), без інтересу, без думки, без радості. Як правило, вони працюють тому, що хочуть уникнути неприємностей та дорікань на їхню адресу з боку дорослих. Слід зазначити, що з віком вони легко втрачатимуть контроль над результатами своєї праці, привчаючись відноситись до неї без самоаналізу. Із них виростатимуть люди, які легко піддаватимуться експлуатації з боку тих, хто

---

⁷ Зязюн І.А. Естетичні регулятори педагогічної майстерності //Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми/ Зб. наук. праць – Випуск 9. – Київ – Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2006. – 493 с. – С. 7-14.

працює непродуктивно. Це дуже небезпечний процес як для родини, так і для демократичного суспільства, суспільства в якому не потрібно виховувати „безмежну” покірливість людей з відсутністю моральної вимогливості до своєї роботи та до діяльності інших людей, направленої на створення якісного соціального продукту та накопичення на цій основі культурно-історичної спадщини, яка стане основою для подальшого розвитку наступними (молодими) поколіннями.

При вибудові демократичного, самодостатнього суспільства враховується, що виховання наших дітей здійснюється таким чином, щоб у суспільстві не було готових об'єктів для експлуатації, щоб експлуатаційні моменти не могли з'являтися навіть в домашніх умовах. Тому, саме батьки, мають слідкувати, щоб старші діти не користувались працею молодших, окрім випадків взаємодопомоги, щоб в родині не було трудової нерівності, окрім випадків вікового чи медичного обмеження на тяжку фізичну працю.

Особливої уваги у процесі трудового виховання потребує вирішення проблеми якості праці, визначення її показників. Якість праці має велике значення у виховному процесі. Високої якості праці потрібно вимагати серйозно і добиватись завжди. Зрозуміло, що дитина ще недосвідчена, часто вона фізично і інтелектуально не готова виконати роботу якісно, але від неї має вимагатися така якість, яку вона може забезпечити, виходячи із свої психофізіологічних можливостей.

Підведення підсумків виконаної роботи має проводитися „дипломатично”, без сварки і дорікань на дитину за неякісно виконану роботу. Якщо робота виконана неякісно, то необхідно вимагати, щоб вона була перероблена, або ж зроблена спочатку. При цьому робота за дитину силами самих батьків не виконується. Як виняток, допомога виправдана в межах тієї частини, яку вона не зможе зробити самостійно, виправляючи в цьому випадку допущену батьками помилку в призначенні роботи, яку дитина не змогла виконати самостійно.

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що при закінченні виконання дитиною трудового завдання не слід використовувати методи заохочення і покарання, оскільки при вибудові правильних взаємовідносин батьків з дітьми отримання і виконання трудового завдання саме по собі справлятиме приємність, задоволення і відчуття радості, а визнання його роботи хорошою стане найкращою нагородою за його працю та виявлені при цьому винахідливість, спритність і достатнє логічне мислення. Навіть словесною похвалою не потрібно зловживати, і особливо не треба хвалити дитину за виконану роботу в присутності знайомих чи друзів, і тим паче, карати дитину за незадовільно виконану, або за невиконану роботу. Головне - домогтися від дитини виконання поставленого трудового завдання та повторно коректно підсумувати результати його виконання.

Николай ПОДДЯЧИЙ

ВОСПИТАНИЕ И РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ СРЕДСТВАМИ ТРУДА

Резюме

В статье анализируются процессы воспитания и развития детей средствами труда как одного из основных звеньев в построении межличностных и общественных отношений; формирования ценностного сознания на основе восприятия окружающей действительности, осознания ее личностной и общественной значимости на этапе передачи культурно-исторических ценностей средством трудового усилия; становления познавательной ценности ребенка как регулятора ее поведения; формирования детского сознания, направленного на принятие адекватных самостоятельных трудовых решений; семейного трудового воспитания как начального этапа в построении профессиональной траектории.

Mykola PODDYACHYY

EDUCATION AND DEVELOPMENT OF CHILDREN BY FACILITIES OF LABOUR

Summary

In the article the processes of education and development of children are analyzed by facilities of labor as one of basic elements in adjusting of interpersonally and public relations; forming of the valued consciousness on the basis of perception of surrounding reality, awareness of its personality and public meaningfulness on the stage of transmission of coulturno-istorichnih values through labor effort; becoming of cognitive tsinnisnosti child as a regulator of its conduct; forming of child's consciousness of directed on acceptance of adequate independent labor decisions; domestic labor education how an initial stage is at a viboudovi professional trajectory.

Відомості про автора :

Піддячий Микола Іванович

Директор міжшкільного навчально-виробничого комбінату м. Бориспіль

Старший науковий співробітник Інститутів педагогіки та

проблем виховання АПН України

доцент Національного авіаційного університету

Кандидат педагогічних наук

Адреса: м. Бориспіль, вул. Київський Шлях, 108

Т. р. (044) 281- 75-25, т. д. (04495) 6-17-54.

E-mail: pmi2005@ukr.net